

תעודה

צור תעודה מתום תורה בלמדי
(ישעיה ח, טז)

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי הרוח
בית הספר למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג

חברי מערכת הסדרה

יהודה ניני	יאירה אמית
מרדכי עקיבא פרידמן	יוסף בן שלמה
יעקב שביט	רם גופנא
עוזי שביט	אהרן דותן
	גבריאאל כהן

©

כל הזכויות שמורות
לאוניברסיטת תל אביב

תעודה

קובץ מחקרים של ביה"ס למדעי היהדות
ע"ש חיים רוזנברג

ל

מחקרים במדעי היהדות

עורך

מרדכי עקיבא פרידמן

אוניברסיטת תל-אביב

הוצאת רמות, תשנ"ו

תעודה

קובץ מחקרים של בית הספר למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג
יוצא לאור בסיוע הקרן ע"ש משה דורף ז"ל

משה דורף

משה דורף נולד בפולניה בכ' בסיוון תרס"ז (2.6.1907) והלך לעולמו ב"ב בתשרי תשמ"ח (5.10.1987).

בצעירותו היגר לבלגיה ושם הקים עם אחיו מפעל לעיבוד יהלומים. באישיותו חברו יחדיו היזמה והעשייה והן התממשו במפעל התעשייתי שהקים וטיפח. בד בבד אפיינו את אישיותו עושר ועצמה רוחנית וצימאון בלתי-נדלה להרחבת הדעת במקורות מורשת היהדות.

משה דורף השתתף השתתפות פעילה בחוגי לימוד ובכינוסים שעניינם מדעי היהדות ובמיוחד חקר המקרא, והיה חבר בחברה לחקר המקרא בישראל ובחברה היהודית העולמית לתנ"ך.

אהוב וחביב על הבריות, איש משפחה מסור ונדבן רחב-לב למוסדות רבים ומגוונים בישראל.

חבל על דאבדין ולא משתכחין
תהא-נא תעודה זו נפש לזכרו

תעודה

קובץ מחקרים של בית הספר למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג

חקי גניות קהיר, תש"ם-1980	-	ספר ראשון
עיונים במקרא, תשמ"ב-1982	-	ספר שני
מחקרים בספרות התלמוד, בלשון חז"ל ובפרשנות המקרא, תשמ"ג-1983	-	ספר שלישי
מחקרים במדעי היהדות, תשמ"ו-1986	-	ספר רביעי
מחקרים בספרות עברית, תשמ"ו-1986	-	ספר חמישי
מחקרים בעברית ובערבית, תשמ"ח-1988	-	ספר שישי
מחקרים במדעי היהדות, תשנ"א-1991	-	ספר שביעי
מחקרים ביצירתו של אברהם אבן עזרא, תשנ"ב-1992	-	ספר שמיני
מחקרים בלשון העברית, תשנ"ה-1995	-	ספר תשיעי
מחקרים במדעי היהדות, תשנ"ו-1996	-	ספר עשירי

בדפוס ובהכנה

מחקרים במדרשי האגדה
התפוצה היהודית בתקופה ההלניסטית-רומית
מחקרים בערבית-היהודית מימי הביניים
המשפחה ומעמד האישה בהלכה ובאגדה

תוכן העניינים

הקדמה

משה ענבר

1 'כי על כן ידעת הַנְתַּנְנוּ במדבר והיית לנו לעינים' (במדבר י, לא)

אליעזר רובינשטיין (ז"ל)

9 ראייה מכוח ראייה – עיון בלשון המקרא

משה עסיס

19 לפתרונו של מאמר מוקשה בירושלמי שקלים

ליב מוסקוביץ

31 סוגיות מצוטטות בירושלמי

גד בן עמי צרפתי

45 'משמעות דורשין איכא בנייהו'

אבינועם כהן

55 להשתלשלותו של יסוד ה'חסרון' בסוגיית 'זה נהנה וזה לא חסר'
(ניתוח משפטי ושכבתי)

משה גיל

81 עיונים בתולדות יהודי עראק במאה העשירית

ירחמיאל ברודי

155 תשובות רב נטרונאי גאון בקטעי גניזה

דוד הנשקה

185 לתולדות קידושא רבא – לתלמודם של גאונים

יואל קרמר

225 השפעת המשפט המוסלמי על הרמב"ם - אלאחכאם אלכ'מסה

מרדכי עקיבא פרידמן

245 'מחלוקת לשם שמים' - עיונים בפולמוס התפילה של ר' אברהם
בן הרמב"ם ובני דורו

יצחק גרינפלד

299 לתולדות יהודי עדן ותימן באריתריאה ברבע הראשון של המאה העשרים

רות שנפלד

323 בין מציאות למיתוס בבלדות מתקופת השואה

יורם יעקבסון

359 תיקון הלב - עיונים בתורת הנפש במשנתו של ר' שניאור זלמן מלאדי

תקצירים באנגלית

הקדמה

לפניכם העשירי שבכרכי 'תעודה' והוא הראשון היוצא לאור בסיוע הקרן ע"ש משה דורף ז"ל.

בכרך זה, שהוא השלישי שנתייחד לכלל מדעי היהדות, מגוון מחקרים בתחומים מתחומים שונים: המזרח הקדמון והמקרא, לשון המקרא, התלמוד, התרבות הערבית-היהודית, ההיסטוריה של עם ישראל, הספרות העברית ומחשבת ישראל. מאמריהם של י' ברודי, מ' עסיס, מ"ע פרידמן וי' קרמר יסודם בהרצאותיהם שנשאו ביום עיון לחקר ספרות השאלות והתשובות שמן הגניזה הקאהירית, שהתקיים בי"ב בשבט תשמ"ט, 18 בינואר 1989, מטעם החוג לתלמוד באוניברסיטת תל-אביב.

בשלבי הכנה שונים נמצאים במערכת 'תעודה' כרכים נוספים. ציבור החוקרים מוזמן בזה לשלוח מאמרים המתאימים למסגרת 'תעודה', אל מזכירות בית הספר למדעי היהדות באוניברסיטת תל-אביב.

חובה נעימה היא לי להודות לכל אשר סייעו במלאכת הספר: לפרופ' עוזי שביט שהיה ראש בית הספר למדעי היהדות; לפרופ' יהודה ניני, ראש בית הספר למדעי היהדות כיום; למנהלי הקרן ע"ש משה דורף ז"ל; לפרופ' מ"ב לרנר על עזרתו ועל עצתו הטובה; לד"ר חיים א' כהן אשר התקין את המאמרים לדפוס; לנורית רייך על הגהתם; ולמר גדעון שפיגל, מזכיר בית הספר למדעי היהדות, על רוב טרחתו בכל שלבי הכנת הספר.

יעמדו כולם על הברכה.

העורך

תל-אביב, כסליו תשנ"ו

הדף, שתצלמו ניתן על עטיפת הספר, קטע גניזה שבספריית אוניברסיטת תל-אביב, הוא העמוד הראשון של 'אשא משלי', ספר הפולמוס של רב סעדיה גאון.